

A háború „nevelő” hatása.

Írta: HACKER BORISKA.

Előkelő, nagynevű emberek, elismert tekintélyek beszélnek már ma ékesszólásuk teljes erejével a háború »nemzetnevelő« hatásáról. Azok a pódiumok pedig, amelyek szívesek válnak ilyenkor hangzatos frázisok' alkalmas hirdetőivé, néha jótékonycél, sokszor konzervatív egyesületek rég divatját múlt tendenciájának szolgálatában, meglehetősen vonzák a közönséget. Milyen szomorú, hogy még mindig hirdetik a háború rég megcáfolt biológiai felfogását és a mostani idők tanulságaiból azt következtetik, hogy a jövő generációt háborúra kell nevelni, testét és lelkét ebből a szempontból kell erősíteni és edzeni.

Pedig, ha egyáltalán lehet a háborúról ilyen korán tanulságokat levonni, az csakis az lehet, hogy a jövőben ne legyen háború. Nevelési ideáljaink pedig egyáltalán nem változhattak meg. Még ma is ugyanaz az etikai-intellektuális és esztétikai tökéletesség fogalma, amely a XVIII. század végével kezdett kialakulni és ennél fogva elérésének eszközei sem kellett, hogy változzanak. A magasabbrendű ember, a szociális egyén, aki kötelességét teljesíti, bármi legyen az, még mindig a legmagasabb cél, amelyet neveléssel elérhetünk. A kötelességtudás, a munkaszeretet és embermegbecsülés erényei a legbékésebb állampolgár tulajdonságai; és mégis ezek váltak ma az önfeláldozással együtt gyors átértékeléssel a legbecsesebb harci erényekké. Nem kell tehát és nem is lehet akarnunk, hogy egy csapásra, bármilyen rettenetes és fájó is legyen ez, eldobjuk az évszázadokon át épített, az igazi emberszeretet melegével megalkotott kultúrideáljainkat.

Az emberek és különös, hogy sokan bizonyos kárörömmel hirdetik a kultúra csődjét, melynek háromezer éves múltján épült fel és alakult ki testi és lelki mivoltunk minden vonása- amelynek tökéletességében senkisé, de tökéletesedésében mindenki hitt. Nem igaz, hogy a kultúra csődöt mondott, csak még nem hatotta át eléggé az egyes emberek lelkét, az emberek tömegét; nem csupa kulturális cél kedvéért építették fel a társadalmi intézményeket és az álkultúra néhány hagyománya erősen megrögződött állami berendezkedésünkben. Még nem álltunk mi sem, a többi hadviselő államok sem azon a magaslaton, amelyen a forrongó ellentétek leküzdhetők lettek volna, mint ahogyan a húsz éves ifjú nem tud parancsolni annak a szenvedélye-

nek, melyet később, harminc éves korában energiával és okossággal legyőz.

Nem lehet elképzelnünk, hogy ne jöjjön idő, mikor a háború ténye kiküszöbölődik a világtörténelemből. Ahogyan egy okos és igazságos belpolitika valamely állam keretein belül szociális, gazdasági, törvényhozási és igazságszolgáltatási berendezkedéssel ki tudja egyenlíteni a faji, nemzetiségi, osztály- és vallásellentéteket, úgy lehet a történelmi fejlődés egy későbbi folyamatában elkerülhetővé tenni az államok összeütközéseit. Eppenúgy, mint az egyéniség túlságosan szabad, korlátlan és hangsúlyozott kifejlesztése antiszociális irányba hajtja annak cselekedeteit, éppenúgy a túlzott sovinizmus, az önhittség és a mindent maga részére óhajtó kapzsiság háborúra vezet. A gazdasági berendezkedések ama korszakában, amikor nem a kizsákmányoló kevesek, hanem a dolgozó tömegek befolyása nem csupán a férfiak rombolási ösztöne, hanem a nők megtartásra törekvése fog érvényesülni az állam sorsának intézésében, nem a háború pártja (a kevés ember haszna és sok ember pusztulása), hanem a béke képviselői (a tömegek jóléte, az emberélet megóvása) kerülnek fölü.

Az a történelmi korszak már elmúlt, mikor minden állam megállhatott egyedül. Ahogy az emberek a munkafelosztás világában, úgy az államok a világgazdaság keretében ezer és ezer szállal vannak egymáshoz csatolva, egyik a másikra van utalva. Ahelyett, hogy a kölcsönös segítség közben fellépő érdekellentéteket igyekeznének elsimítani, az összekötött szálait igyekeznek elvágni, ami pedig a természetes fejlődésnek ellentmond. A most kötéendő békét körül kell sáncolni igazságos vámszerződésekkel, becsületes nemzetközi diplomáciával és jogi egyezményekkel, valamennyi fél érdekeinek equivalens tekintetbe vételével.

Ha elfogadjuk ezt a nézetet, akkor lehetetlenség a háború más nevelő hatásáról beszélni, minthogy még erősebben felébresztette bennünk az igazi, tehát a békére alapított kultúra utáni szomjúságot. A háború hatása alatt látuk meg, hogy ha a kultúra falai itt-ott be is dőltek, alapjai a maguk szilárdságában még mindig állanak és ezekre újult erővel, új lelkesedéssel lehet majd építeni. Persze, a metódus változni fog; talán szabadabb stílusban fogjuk emelni ez új épületet, talán vastagabb és szilárdabb falakat építünk, talán nem fogunk sietni avval, hogy tető alá hozzuk, míg a munka tökéletességéről meg nem győződünk.

A békére alapított kultúra két emberi produktumon nyugszik; ezek: β munka és a szeretet. Munkára és szeretetre kell nevelni gyermekeinket s megadtunk lelküknek mindent. Ezekből fejleszthető az akarat, az érzés, a gondolkodás és a testi erő. Minél fejlettebb a társadalom, annál nagyobb szerepet játszik benne e két tényező s annál nagyobb tiszteletben részesül minden intézmény, melyben a munka vagy a szeretet játssza a főszerepet. Nem lehet tagadni, hogy a háború egyesekre mélyreható szociális nevelő hatást gyakorolt. Sőt mondhatjuk, a közép-osztálybeli nők jelentékeny tömegét ébresztették öntudatra, serkentették szociális munkára az utolsó év váratlanul bekövetkezett, borzalmasan szomorú eseményei. Dolgozni kezdtek a megszokott kereteiken kívül, mindennapi munkájuktól eltérő módon és felébredt bennük az igazi emberbaráti érzés.

A társadalom nagy, széles rétegeinek szíve is szinte kitágult. Most látszott csak meg, hogy mennyi meleg érzés, jóakarát, szánalom és anyagi eszköz van benne elraktározva. Az emberi lelkekben sok jóság szunnyad és az alkalom meghozta annak megnyilvánulását. A világtörténelemben páratlanul álló áldozatkészség nyilatkozik meg a mai háborúban. Eppen az a látszólag érthetetlen, logi-

katlan belső ellentmondás, amely a 42 cm.-es ágyúk és a társadalom segítő munkája, a milliomos hadseregszállítók üzlete és a népkonyhák között van, mutatja, hogy ez a pusztítás minden irtózatossága ellenére a jóvátétel csiráit hordja magában. A háború destruktív irányzatát a regeneráció tüneténye kíséri.

A társadalmi fejlődés folyamata, ha egy időre meg is akadt, tovább fog haladni. Néhol egészen lassú tempóban, néhol az eddiginél gyorsabban; ez attól függ, milyen potenciális energiákat szabadított föl vagy kötött le a háború utáni államközi megegyezés. Egyes államok vezető egyéneit talán arra fogja indítani a háború nevelő hatása, hogy az eddiginél okosabb, intenzívebb gazdasági és nemzetiségi politikát folytassanak. Mindazok az irányok, melyek a nagyobb tömegek számára nagyobb boldogság lehetőségét célozzák, vehemensen fognak érvényesülni a tömegek öntudatra ébredésével. Az öntudatos állampolgár kötelességei ellenében jogokat követel; úgy kell őt nevelnünk, hogy a jogok gyakorlására mindenkor érdemes legyen.

»Nem elég azonban gyermekeinket a világ számára nevelni, hanem a világot is meg kell nevelni gyermekeink számára«, — mondja Charlotte Perkins Gilman, s a világ megnevelése állami intézményeink reformján kezdődik. Bizonyos, hogy amíg az emberek nem tökéletesek, addig intézményeik sem lehetnek azok; de az is áll, hogy tökéletlen berendezések az emberi nevelés eredményeit legalább is kétségessé teszik. Minden igyekezetünkkel azon kell tehát dolgoznunk, hogy megváltoztassuk ezeket a berendezéseket, hogy ne a kevés ember, ne csupán az egy nemhez tartozó polgárok, hanem az állam összes polgárai vegyenek részt a törvényhozás munkájában. Kell, hogy a háború mindennél erősebben belénk oltsa azt a meggyőződést, hogy az emberiség haladása nélkülözhetlenné teszi a nemi, faji, osztálykülönbségeket nem ismerő választójogot. Evvel az eszközzel megtalálhatjuk a legcélhozvetőbb utat a legfenségesebb cél: az állandó béke felé.